

el-Hansâ ve *Leylâ el-Ahÿeliyye* (nşr. Yûsuf İd, Beyrut 1413/1992, s. 203-246) ve *Dîvânü Leylâ el-Ahÿeliyye* (nşr. Halîl İbrâhim el-Atiyye – Celîl el-Atiyye, Bağdad 1967) adıyla neşredilmiştir. A. Wormhoudt son derlemede yer alan şiirleri İngilizce'ye çevirerek yayımlamıştır (Oskaloosa, Iowa 1974).

BİBLİYOGRAFYA :

Asmaî, *Fuḥûletü 'ş-şu'arâ* (nşr. C. C. Torrey), Beyrut 1389/1970, s. 17, 19; Cumaḥî, *Fuḥûlû 'ş-şu'arâ* (Beyrut), s. 53; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve 'ş-şu'arâ*, I, 448-451; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eġānî*, Beyrut 1962-64, XI, 194-234; ayrıca bk. İndeks; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 124; Ebû İshak el-Husri, *Zehrü'l-âdâb* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1389/1969, I, 180; II, 928, 931-939; Ca'fer b. Ahmed es-Serrâc, *Meşâri'u'l-uşşâk*, (Dâru Sâdir), s. 283-287; İbn Hayr, *Fehrese*, Bağdad, ts. (Mektebetü'l-müsennâ), s. 397; Blachère, *Târîhu'l-edebe*, s. 323; Brockelmann, *GAL*, I, 58; *Suppl.*, I, 93-94; Sezgin, *GAS*, II, 399-400; Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*, Beyrut 1397/1977, V, 321-334; İbrâhim el-Müsellem, *eş-Şâ'iretü'l-âşîka Leylâ el-Ahÿeliyye*, Riyad 1407/1987; H. H. Bräu, "Leyle'l-Ahÿeliyye", *İA*, VII, 55-56; F. Gabrieli, "Layla al-Akhyaliyya", *El²* (İng.), V, 710.

MUSTAFA KILIÇLI

LEYLÂ HANIM

(ö. 1847)

Lirik aşk şiirleriyle tanınan
divan şairi.

İstanbul'da doğdu. Kazasker Moralızâde Hâmid Efendi'nin kızıdır. Hayatı hakkında fazla bilgi olmadığı gibi doğum tarihi de bilinmemektedir. Kendi şiirlerinden anlaşıldığı üzere dayısı Keçecizâde İzzet Molla'dır. Divanında kendisine şiirde yol göstermiş olan İzzet Molla'yı üstadı ve hocası olarak gösteren ifadelerin yer aldığı görülür. Leylâ Hanım kültürünü içinde bulunduğu münevver aile çevresinden alarak yetişmiştir. Genç yaşta evlenmişse de geçinemediği kocasından bir hafta içinde, bir rivayete göre ise daha nikâh gecesi ayrılmıştır. Hassas ve ince yaratılıştaki, hür düşünceli bir kadın olması dolayısıyla evliliği sürdüremediği söylenir.

Leylâ Hanım'ın şiirlerinden onun saray çevresiyle ilgisi bulunduğu belli olmaktadır. Babasının ölümüyle hayatının sonlarına doğru geçim sıkıntısı içine düşen II. Mahmud için yazdığı kasidede durumunu anlatarak ondan yardım dilemektedir. Esmâ Sultan'a da bu yolda yazdığı şiirler vardır. 1840'ta kendisine 150 kuruş maaş bağlanan Leylâ Hanım saraya sunduğu sonraki manzumelerinde gördüğü

yardıma teşekkür eder. Sarayla ilgisinin sürdüğünü gösteren tarih manzumeleri arasında hükümdarın kızlarının doğumu hakkında, Fatma ve Münire sultanların doğumlarıyla Şehzade Abdülmecid ve Abdülaziz'in sünnetlerini tebrik eden kitaları göze çarpar. II. Mahmud'un kızı Atiyye Sultan'ın doğumu münasebetiyle söylediği tarih manzumesinde hükümdardan sürgünde bulunan dayısı İzzet Molla'nın affını talep etmektedir. Hayatının son yıllarında Mısır'da divanı basılan Leylâ Hanım İstanbul'da öldü ve Mevlevîliğe bağlılığı dolayısıyla Galata Mevlevîhânesi'nin bahçesindeki kabristana gömüldü. Döneminin şairlerinden Şeref Hanım, "Adne aldı gitti Leylâ Hanım'ı Kays-i ecel" mısırını ölümü için tarih düşürmüştür.

Aileden gelme bir tesirle Mevlevîliği benimsemiş olan Leylâ Hanım, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hakkında çeşitli methiyeler kaleme almıştır. Şiirlerinde çağının en büyük Mevlevî şairi olan Şeyh Galib'in etkisi görülür. Ancak tasavvufi yoldaki ifadeleri, onun şiirlerine asıl hâkim olan beşerî aşk duygusuna çeşni katan birer motif olarak kalır. Rind edalı bir şair olan Leylâ Hanım'ın şiirlerinde beşerî aşkın ağır basması yanında gazel ve şarkıların da zamanının bir kadın için fazla serbest göreceği şekilde içki ve eğlence meclislerini terennüm etmesi kendisinin yanlış anlaşılmasına, hatta bazılarında hafiflikle suçlanmasına yol açmıştır. "Ne derlerse desinler" redifli gazelinde içki ve eğlence konusunda serbest bir tavır ortaya koyan Leylâ Hanım, bu gazelinin sebep olduğu dedikodu ve yanlış zanları bertaraf etmek amacıyla aynı redifte ikinci bir gazel yazarak içinin temizliğinden bahisle kendisini karalamak isteyenlerin âhrette utanacaklarını söyler.

Mürettep divanındaki gazelleri oldukça sade olan Leylâ Hanım duygularını mümkün olduğu ölçüde yalın bir anlatımla ifade etmiş, lafız oyunlarına, edebî sanatlarla fazla itibar göstermemiştir. Şiirlerinde yeni ve farklı söyleyişler bulunmayıp daha önceki şairlerin yolunda giderek onları tekrarlamış, geleneğe uyup eski ve yeni şairlere nazîreler söylemiş, bazı tahmisler yapmıştır. Bâkî'nin üç gazeline tahmisi, Rûhî'nin terkibibendine nazîresi, İzzet Molla'nın bazı beyitlerine yaptığı tazminlerle bir gazelini tahmîs etmesinin yanı sıra başta Hoca Neş'et olmak üzere zamanının diğer şairlerine de nazîreler yazmış ve tahmisler yapmıştır. *Sicill-i Osmânî*'nin, "Şiirleri kendisinden güzel ol-

duğu için bülbüle benzemiştir" dediği Leylâ Hanım, parlak bir şair olmamakla beraber divan şiirinin son dönemde yetişen diğer şairlerinden geri değildir. İrticâlen şiir söyleyebildiği kaydedilen Leylâ Hanım başarılı ve samimi münâcât, na't ve mersiyeler yazmışsa da asil şöhetini şarkılarına ve lirizm yüklü gazellerine borçludur. Divanı önce Bulak'ta (1260), daha sonra yazdığı şiirlerinin de ilâvesiyle İstanbul'da taş baskısı olarak (1267) yayımlandığı gibi biri tarihsiz, diğerleri 1299, 1928 ve 2003 (haz. Mehmet Arslan) tarihli olmak üzere dört baskısı daha yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Fatin, *Tezkire*, s. 363-364; Mehmed Zihni, *Meşâhîrü'n-nisâ*, İstanbul 1295, II, 195; Ahmed Rifat, *Lugat-ı Târîhiyye ve Coğrafiyye*, İstanbul 1300, VI, 154; Muallim Nâci, *Esâmî*, İstanbul 1308, s. 271; Gibb, *HOP*, V, 342-349; Ahmed Muhtar, *Şair Hanımlarımız*, İstanbul 1311, s. 51-53; *Sicill-i Osmânî*, IV, 93; İbrahim Necmi [Dilmen], *Târîh-i Edebiyyât Dersleri*, İstanbul 1338, I, 262; *Osmanlı Müellifleri*, II, 406; İbnü'l-emîn, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 874-879; Murat Uraz, *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, İstanbul 1941, s. 41-47; İffet Müftüoğlu, *Leylâ Hanım: Hayatı, Eseri, Edebî Şahsiyeti* (mezuniyet tezi, 1945), İÜ Türkiyat Araştırma Merkezi, Tez, nr. 193; Nimet Pişkin, *Leylâ Hanım: Hayatı, Şahsiyeti, Eseri, Gazellerindeki Mazmunları* (mezuniyet tezi, 1947), İÜ Türkiyat Araştırma Merkezi, Tez, nr. 295; Gövsa, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1970, s. 600; Özege, *Katalog*, II, 290; Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1979, II, 839-840; İsmail Ünver, "XIX. Yüzyıl Divân Nazım ve Nesri", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul 1988, VIII, 141-144; *Kâmûsü'l-a'lâm*, VI, 4060; Th. Menzel, "Lailâ Khanım", *El* (Fr.), III, 11; V. Günyol, "Leylâ Hanım", *İA*, VII, 49; Fahir İz, "Leylâ Khanım", *El²* (Fr.), V, 715-716; Mustafa Kutlu, "Leylâ Hanım", *TDEA*, VI, 87.

İSMAİL ÜNVER

LEYLÂ HANIM

(1850-1936)

Türk müzikisi bestekârı, şair.

İstanbul'da doğdu. Babası çeşitli nazırlıklarda ve valiliklerde bulunan, İstanbul şehreminlerinden, şair, sertabîb-i şehriyârî İsmâil Hakkı Paşa, annesi Nefise Hanım'dır. Okuma yazmayı babasının çevresindeki şahıslardan öğrendiği Leylâ Hanım, dört yaşlarında kız kardeşi Fatma ile birlikte Sultan Abdülmecid'in kızlarından Münire Sultan'ın yanına nedime olarak verildi. Çocukluk ve ilk gençlik yılları şehzadeler ve sultanlar arasında geçti. İlk eğitimini de sarayda aldı. Bu arada piyano ve resim dersleri gördü. Abdülmecid'in